

Pháp luật về kiểm soát bán hàng đa cấp ở Việt Nam

Trần Thị Thu

Khoa Luật

Luận văn ThS Chuyên ngành: Luật Kinh tế; Mã số 60 38 01 07

Người hướng dẫn: TS. Vũ Quang

Năm bảo vệ: 2014

Keywords. Bán hàng đa cấp; Pháp luật Việt Nam; Luật kinh tế.

Content

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của việc nghiên cứu đề tài

Trong bối cảnh nền kinh tế nước nhà phát triển mạnh mẽ và hội nhập kinh tế quốc tế thì việc lựa chọn những phương thức kinh doanh hiệu quả và phù hợp là vô cùng quan trọng. Đã có rất nhiều những mô hình, phương thức kinh doanh mới du nhập vào Việt Nam nhưng việc lựa chọn được mô hình, phương thức hiệu quả, phù hợp với đặc điểm tính chất của nền kinh tế Việt Nam lại không hề dễ dàng. Những năm gần đây, người ta hay nhắc tới "marketing đa cấp", "kinh doanh theo mạng" hay "bán hàng đa cấp" như một phương thức kinh doanh mới hiệu quả nhưng cũng không ít người cho rằng phương thức kinh doanh đó không phù hợp tại Việt Nam. Xuất hiện trên thế giới từ những năm 70 của thế kỷ mới nhưng do mới du nhập vào Việt Nam nên bán hàng đa cấp (BHĐC) đã vấp phải không ít sự phản đối của người tiêu dùng. Mặc dù bản chất ngành nghề không sai, nhưng do một số công ty vì lợi nhuận đã cố tình làm sai lệch mô hình này, khiến Chính phủ, các cơ quan ban ngành và người dân hoài nghi về tính hiệu quả của nó.

Bán hàng đa cấp đã du nhập vào Việt Nam được khoảng 14 năm. Dù không còn xa lạ

đối với thị trường Việt Nam, song BHĐC vẫn còn mới mẻ trong kinh nghiệm quản lý kinh tế của Nhà nước và trong khoa học pháp lý. Trước khi có hành lang pháp lý cho phương thức kinh doanh này, việc phát triển BHĐC ở Việt Nam diễn ra khá lộn xộn và thường theo hình thức kinh doanh bất chính. Từ năm 2005 đến nay, khi chính thức có Luật Cạnh tranh và Nghị định số 110/2005/NĐ-CP về quản lý hoạt động BHĐC, hoạt động này đã chính thức được pháp luật điều chỉnh. Việc ban hành các văn bản pháp lý điều chỉnh hoạt động này đã khẳng định thái độ của Nhà nước ta là thừa nhận tính hợp pháp của hoạt động BHĐC. Đồng thời, các văn bản pháp luật nói trên cũng thiết kế một cơ chế quản lý riêng biệt đối với hoạt động này. Cơ chế này bao gồm ba bộ phận cơ bản là: tiêu chuẩn hóa các điều kiện của doanh nghiệp tổ chức BHĐC và người tham gia; quy định thủ tục cấp giấy chứng nhận đăng ký tổ chức BHĐC; xác định các hành vi BHĐC vi phạm pháp luật và trách nhiệm của người vi phạm. Tuy nhiên, những nhận thức từ phía các cơ quan quản lý nhà nước về bản chất kinh tế - pháp lý của hoạt động này chưa thực sự đầy đủ và tại thời điểm ban hành Luật Cạnh tranh, chúng ta chưa có kinh nghiệm trong việc quản lý nên còn tồn tại nhiều lúng túng trong việc xây dựng và áp dụng pháp luật. Sự chậm chân trong việc quản lý đã tạo điều kiện cho một số kẻ lợi dụng sự cả tin để lừa đảo người dân, gây ảnh hưởng nghiêm trọng đến tính trong sạch của phương thức BHĐC. Thực tế hoạt động của BHĐC tại Việt Nam hiện nay vẫn còn là một vấn đề nhức nhối với cơ quan quản lý. Lợi dụng kẽ hở của pháp luật, các công ty BHĐC bất chính đã lừa đảo chiếm đoạt hàng trăm tỷ đồng của hàng trăm nghìn người dân, từ những người tri thức, những người đã có kinh nghiệm làm việc lâu năm ở các cơ quan, doanh nghiệp, các sinh viên đại học cho đến những người dân vùng sâu vùng xa. Thực trạng đó làm nổi lên làn sóng bức xúc trong nhân dân, xuất hiện những ý kiến trái chiều về ngành kinh doanh này. Một số người cho rằng đây là ngành kinh doanh lừa đảo, gian dối, thậm chí còn cho rằng BHĐC không phù hợp với Việt Nam hay nên cấm tuyệt đối phương thức kinh doanh này ở nước ta. Một số người khác hiểu biết hơn thì cho rằng BHĐC là phương thức ưu việt. Thực tế lộn xộn như hiện nay là do các doanh nghiệp bất chính làm ăn phi pháp làm biến tướng đi mà thôi.

Trong bối cảnh nói trên, việc nghiên cứu pháp luật về kiểm soát BHĐC ở Việt Nam hiện nay là có ý nghĩa lý luận và thực tiễn to lớn.

2. Tình hình nghiên cứu đề tài

Pháp luật về BHĐC nói chung được rất nhiều nhà nghiên cứu Luật học quan tâm, trong đó đã có khá nhiều công trình nghiên cứu về vấn đề này ở Việt Nam. Tất cả các công trình này đều đã nêu ra được bản chất pháp lý của BHĐC và BHĐC bất chính. Tuy nhiên, các bài viết về vấn đề này chủ yếu mới dừng lại ở các bài báo, tạp chí, báo mạng, khóa luận tốt nghiệp đại học hay được đề cập một phần trong các công trình nghiên cứu về cạnh tranh không lành mạnh mà chưa có công trình nào đi sâu nghiên cứu về vấn đề kiểm soát BHĐC. Có thể kể đến một số công trình nghiên cứu tiêu biểu về BHĐC bao gồm: Luận văn Thạc sĩ *"Một số vấn đề pháp lý về bán hàng đa cấp ở Việt Nam"* của tác giả Đoàn Văn Bình (2006), Đại học Luật Hà Nội; Khóa luận tốt nghiệp *"Một số nội dung pháp lý về bán hàng đa cấp ở Việt Nam hiện nay"* của tác giả Nguyễn Thị Bích Hạnh (2010), Đại học Luật Hà Nội; Khóa luận tốt nghiệp *"Những vấn đề pháp lý về hoạt động bán hàng đa cấp ở Việt Nam"* của tác giả Nguyễn Thị Hằng (2011), Đại học Luật Hà Nội; Khóa luận tốt nghiệp *"Bán hàng đa cấp bất chính theo pháp luật cạnh tranh Việt Nam"* của tác giả Nghiêm Xuân Tuyên (2011), Đại học Luật Hà Nội và một số bài báo, tạp chí chuyên ngành cũng như rất nhiều công trình nghiên cứu về vấn đề cạnh tranh không lành mạnh, trong đó có đề cập đến vấn đề BHĐC bất chính.

Ở cấp độ luận văn thạc sĩ thì vấn đề pháp luật về kiểm soát BHĐC cũng chưa được nhiều công trình nghiên cứu. Do đó, luận văn này sẽ đề cập đến các vấn đề có liên quan đến pháp luật về kiểm soát BHĐC. Dự định nghiên cứu của mình, học viên sẽ làm rõ các vấn đề lý luận cơ bản liên quan đến hoạt động BHĐC và kiểm soát BHĐC; thực trạng những quy định pháp luật về kiểm soát BHĐC, trên cơ sở đó đề xuất các phương hướng, giải pháp hoàn thiện pháp luật về BHĐC và vấn đề kiểm soát BHĐC ở Việt Nam.

3. Mục đích của việc nghiên cứu đề tài

Với việc tìm hiểu, phân tích các vấn đề liên quan đến pháp luật về kiểm soát BHĐC ở Việt Nam, luận văn sẽ làm sáng tỏ những vấn đề lý luận về kiểm soát BHĐC với cái nhìn tổng quan từ đó giúp người đọc thấy được những hạn chế nổi cộm nhất còn tồn đọng trong các quy định pháp luật hiện nay và sự cần thiết phải hoàn thiện vấn đề này. Mục đích cuối cùng của việc nghiên cứu đề tài là đưa ra phương hướng và giải pháp nhằm hoàn thiện pháp luật về kiểm soát BHĐC ở Việt Nam.

4. Phạm vi nghiên cứu

Với mục đích, nhiệm vụ nghiên cứu trên, học viên dự kiến phạm vi nghiên cứu sẽ chỉ tập trung chủ yếu vào sáu vấn đề nổi cộm nhất trong các quy định pháp luật về kiểm soát BHĐC, bao gồm: thực trạng của hoạt động BHĐC và nhu cầu cần kiểm soát bằng pháp luật ở Việt Nam hiện nay; các chủ thể trong hoạt động kiểm soát BHĐC - quyền và nghĩa vụ; hợp đồng trong BHĐC - công cụ chủ yếu để kiểm soát BHĐC; Nhà nước với vai trò điều tiết chủ yếu trong kinh tế thị trường về vấn đề kiểm soát BHĐC; doanh nghiệp BHĐC; một số vấn đề bất cập của pháp luật về kiểm soát BHĐC, nguyên nhân và định hướng hoàn thiện. Trên cơ sở nghiên cứu các vấn đề như đã nêu trên, tác giả sẽ đưa ra kiến nghị về phương hướng và giải pháp nhằm hoàn thiện pháp luật về các vấn đề đã được đề cập.

5. Cơ sở lý luận và phương pháp nghiên cứu đề tài

Đề tài được nghiên cứu trên nền tảng cơ sở lý luận về pháp luật về BHĐC ở Việt Nam và vấn đề kiểm soát hoạt động BHĐC, thông qua đó làm rõ các vấn đề lý thuyết được đặt ra trong luận văn.

Đề tài sẽ được triển khai nghiên cứu với phương pháp luận của chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử; sử dụng các phương pháp nghiên cứu cụ thể như phương pháp phân tích, tổng hợp, hệ thống, lịch sử, so sánh, thống kê, khảo sát thực tiễn và chuyên gia... để hoàn thành luận văn.

6. Những đóng góp mới của luận văn

Luận văn là công trình nghiên cứu có hệ thống về pháp luật về kiểm soát BHĐC. Với kết quả đạt được, tác giả hy vọng góp phần làm rõ thêm về mặt lý luận của phương thức BHĐC và vấn đề kiểm soát BHĐC, vai trò của hoạt động kiểm soát BHĐC, rà soát và đánh giá lại toàn bộ các quy định có liên quan tới quản lý hoạt động BHĐC tại Việt Nam; đánh giá và chỉ ra được những bất cập nảy sinh từ bản thân các quy định hiện hành; đánh giá và chỉ ra được những khó khăn phát sinh trong quá trình thực thi, một số vấn đề mới phát sinh trong thực tiễn cần bổ sung các quy định pháp lý để điều chỉnh kịp thời qua đó đưa ra các đề xuất nhằm hoàn thiện pháp luật quản lý hoạt động BHĐC tại Việt Nam.

7. Kết cấu của luận văn

Ngoài phần mở đầu, kết luận và danh mục tài liệu tham khảo, nội dung của luận văn

gồm 3 chương:

Chương 1: Tổng quan về kiểm soát bán hàng đa cấp và pháp luật về kiểm soát bán hàng đa cấp.

Chương 2: Thực trạng các quy định pháp luật về kiểm soát bán hàng đa cấp ở Việt Nam hiện nay.

Chương 3: Giải pháp hoàn thiện pháp luật về kiểm soát bán hàng đa cấp ở Việt Nam.

Reference

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Thị Bảo Ánh (2006), "Bán hàng đa cấp theo pháp luật cạnh tranh Việt Nam", *Luật học*, (5), tr. 10-14.
2. Đoàn Văn Bình (2006), *Một số vấn đề pháp lý về bán hàng đa cấp ở Việt Nam*, Luận văn Thạc sĩ Luật học, Trường Đại học Luật Hà Nội.
3. Đoàn Văn Bình - Đoàn Trung Kiên (2007), "Pháp luật về bán hàng đa cấp ở Việt Nam- Một số vấn đề cần hoàn thiện", *Luật học*, (7), tr. 3-7.
4. Bộ Công thương (2014), *Thông tư 24/2014/TT-BCT ngày 30/7/2014 quy định chi tiết thi hành một số điều của Nghị định số 42/2014/NĐ-CP ngày 14/5/2014 của Chính phủ về quản lý bán hàng đa cấp*, Hà Nội.
5. Bộ Tài chính (2005), *Quyết định 92/2005/QĐ-BTC ngày 09/12/2005 về việc quy định mức thu, chế độ thu, nộp, quản lý và sử dụng lệ phí cấp giấy đăng ký tổ chức bán hàng đa cấp*, Hà Nội.
6. Bộ Thương mại (2005), *Thông tư 19/2005/TT-BTM ngày 08/11/2005 hướng dẫn một số nội dung quy định tại Nghị định 110/2005/NĐ-CP ngày 24/8/2005 của Chính phủ về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp*, Hà Nội.
7. Chính phủ (2005), *Nghị định 110/2005/NĐ-CP ngày 24/08/2005 về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp, có hiệu lực thi hành từ ngày 20/09/2005*, Hà Nội.

8. Chính phủ (2005), *Nghị định 120/2005/NĐ-CP ngày 30/09/2005 về xử lý vi phạm pháp luật trong lĩnh vực cạnh tranh*, Hà Nội.
9. Chính phủ (2014), *Nghị định 42/2014/NĐ-CP ngày 14/5/2014 về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp*, Hà Nội.
10. Cục quản lý Cạnh tranh (2011), "Báo cáo của Cục Quản lý cạnh tranh tổng kết công tác quản lý bán hàng đa cấp", <http://www.vca.gov.vn>, ngày 22/7/2011.
11. Cục Quản lý cạnh tranh (2014), "Thông tin bán hàng đa cấp", <http://www.banhangdacap.gov.vn/company>, ngày 03/09/2014
12. Nguyễn Thị Hằng (2011), *Những vấn đề pháp lý về hoạt động bán hàng đa cấp ở Việt Nam*, Khóa luận tốt nghiệp, Trường Đại học Luật Hà Nội.
13. Nguyễn Thị Bích Hạnh (2010), *Một số nội dung pháp lý về bán hàng đa cấp ở Việt Nam hiện nay*, Khóa luận tốt nghiệp, Trường Đại học Luật Hà Nội.
14. Trần Thu Hòa (2008), *Những vấn đề pháp lý về nhượng quyền thương mại*, Khóa luận tốt nghiệp, Trường Đại học Luật Hà Nội.
15. Vũ Thị Hồng (2009), *Thực trạng và giải pháp cho các tình huống marketing đa cấp tại Việt Nam*, Khóa luận tốt nghiệp, Trường Đại học Ngoại thương.
16. Thu Linh (2005), "Noni chỉ là nước trái cây không phải thần dược", <http://vietbao.vn>, ngày 04/6/2005.
17. Đặng Loan (2010), "Bán hàng đa cấp: Vẫn còn những chiêu lách luật", <http://www.hanoimoi.com.vn>, ngày 27/02/2010.
18. Đỗ Ngọc Mười (2011), "Phải chăng kinh doanh theo mạng là lừa đảo", <http://www.hoclamgiau.vn>, ngày 13/11/2011.
19. Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia (2008), *Quy định mới về quản lý tổ chức bán hàng đa cấp: Nghị định của Chính phủ về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp. Thông tư hướng dẫn Nghị định của Chính phủ về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp. Quy định về xử lý vi phạm pháp luật trong hoạt động bán hàng đa cấp. Quy định về quản lý lệ phí cấp giấy đăng ký tổ chức bán hàng đa cấp* (tái bản có bổ sung), Hà Nội
20. Lê Hoàng Oanh (2005), *Bình luận khoa học Luật Cạnh tranh*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.

21. Nguyễn Minh Phong (2010), "Nhận diện thủ thuật kinh doanh đa cấp", <http://webcache.googleusercontent.com>, ngày 23/8/2010.
22. Ninh Thị Minh Phương (2012), *Pháp luật về bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam*, Luận văn Thạc sĩ Luật học, Đại học Quốc gia Hà Nội.
23. Quốc hội (2004), *Luật Cạnh tranh*, Hà Nội.
24. Quốc hội (2005), *Luật Doanh nghiệp*, Hà Nội.
25. Nguyễn Ngọc Sơn (2004), *Tính không lành mạnh của hành vi bán hàng đa cấp bất chính theo Luật Cạnh tranh năm 2004*, Đại học Luật Thành phố Hồ Chí Minh.
26. Nguyễn Ngọc Sơn (2006), "Pháp luật về quản lý đối với hoạt động bán hàng đa cấp tại Việt Nam", *Khoa học Pháp lý*, 4(35), tr. 26-30.
27. Kim Sơn (2004), "Bán hàng đa cấp: Ngày càng nhiều nạn nhân", <http://vietbao.vn>, ngày 17/4/2004.
28. Nguyễn Văn Thành (2005), *Các hành vi cạnh tranh không lành mạnh theo quy định của pháp luật Việt Nam*, Khóa luận tốt nghiệp, Trường Đại học Luật Hà Nội.
29. Anh Thư (2004), "Lừa đảo bán hàng đa cấp, lãnh đạo Thế Giới Mới hầu toà", <http://vietbao.vn>, ngày 15/3/2004.
30. Bảo Trung (2014), "Hiểu đầy đủ về bán hàng đa cấp", <http://nguoilambao.vn>, ngày 20/5/2014.
31. Vũ Thị Cẩm Tú (2007), *Các hành vi cạnh tranh không lành mạnh theo quy định của pháp luật Việt Nam*, Khóa luận tốt nghiệp, Trường Đại học Luật Hà Nội.
32. Lê Tú (2014), "Mô hình bán hàng đa cấp tại Việt Nam đang biến tướng", <http://dantri.com.vn>, ngày 24/6/2014.
33. Lê Anh Tuấn (2006), "Điều chỉnh pháp luật đối với hành vi bán hàng đa cấp bất chính", *Nghiên cứu lập pháp*, (9), tr. 44-50.
34. Nguyễn Đức Tùng (2014), ""Siết chặt" người tham gia bán hàng đa cấp", <http://www.luattrungnguyen.vn>, ngày 27/6/2014.
35. Nghiêm Xuân Tuyên (2011), *Bán hàng đa cấp bất chính theo pháp luật cạnh tranh Việt Nam*, Khóa luận tốt nghiệp, Trường Đại học Luật Hà Nội.
36. Thanh Vũ (2010), "Bán hàng bất chính, kinh doanh đa cấp gặp khó", <http://www.baomoi.com>, ngày 19/11/2010.
37. Vũ Đặng Hải Yến (2008), *Những vấn đề lý luận và thực tiễn về pháp luật điều chỉnh nhượng quyền thương mại trong nền kinh tế thị trường ở Việt Nam*, Luận án tiến sĩ Luật

học, Trường Đại học Luật Hà Nội.